

PATLICAN

Dr. Gülşen KESKİN / TEAE
Dr. Renan TUNALIOĞLU / TEAE

1.GİRİŞ

Anayurdu Hindistan olan, farklı ülkelerde “Gine Kabağı” olarak da adlandırılan patlıcan, 8. yüzyılda Araplar tarafından Avrupa’ya getirilmiştir. Patlıcan, ılık ve sıcak iklimlerde yetiştirilebilen, genelde tek yıllık olmakla birlikte; tropik iklimlerde ufak ağaç formatında çok yıllık olarak da yetiştirilebilen bir kültür bitkisidir. Patlıcan kültüre alınmadan önce, deliliğe yol açtığı düşüncesi ile süs bitkisi olarak kullanılmış, daha sonra besin değeri keşfedildiğinde bu kez de şifalı bitkiler kapsamında değerlendirilmiştir. Patlıcanı yemek olarak tüketen ilk ülke ise Çin olmuştur. Patlıcan **tuzludan** – **tathya** değerlendirme imkanları oldukça geniş, farklı yemekleri, salataları, turşusu ve reçeli yapılabilen nadir sebzelerden birisidir (1)(2)(3).

2. DÜNYADA PATLICAN

Patlıcan dünyada üretilen sebzeler içerisinde; domates, biber ve hıyar üretiminden sonra gelmektedir. Sağlıklı yaşam idealinin gündemdeki yerini alması ile diğer sebzelerde olduğu gibi patlıcan tüketimi ve değerlendirme olanaklarını da arttırmakta, bu durum da üretimi arttırmaktadır. Dünya patlıcan üretimi 1994 yılından itibaren düzenli olarak artarak, 2003 yılında %84 artışla 29,5 milyon tona ulaşmıştır (Tablo 1).

Bu artışta önemli patlıcan üreticisi ülkelerin payı olduğu görülmektedir. Nitekim dünyada önemli üretici ülkeler olan Çin, Hindistan, Türkiye, Mısır, İtalya ve İspanya’da patlıcan üretimi son on yılda %21 ile %118 arasında artmıştır. Üretimi önemli ülkelere sadece Japonya’nın üretiminde bir azalma olmuştur (Tablo 2).

Tablo 1: Dünyada Patlıcan Üretilen Alan, Üretim ve Verim

Yıllar	Alan (ha)	Üretim (1000 ton)	Verim (kg/ha)
1994	948.621	15.679	16.528
1995	1.109.756	18.132	16.339
1996	1.192.476	19.285	16.408
1997	1.264.128	20.108	16.272
1998	1.347.352	20.760	17.033
1999	1.410.100	21.135	18.547
2000	1.504.034	26.466	17.697
2001	1.518.145	27.481	17.358
2002	1.599.804	28.926	17.485
2003*	1.630.970	28.993	17.777

Kaynak: (4) www.fao.org (11.10.2004)

incelendiğinde ise; Çin’in ihracatının %5,5, Türkiye ihracatının %1,5 olduğu, Hindistan ihracatının ise kayda değer olmadığı görülmektedir (Tablo 3). Diğer yandan dünya patlıcan ihracatının %21,8’ini İspanya, %21,7’sini Meksika, %5,5’ni Çin, %3,4’ünü

Son on yıllık veriler incelendiğinde; dünya patlıcan üretiminde Çin’in %50,6, Hindistan’ın %30,1, Türkiye’nin %3,8 ile ilk üç sırayı paylaştıkları, özellikle son beş yılda Çin üretiminin arttığı; Hindistan ve Türkiye üretimlerinin ise fazla değişmediği görülmektedir. Dünya üretiminde ilk üç sırayı %84,5 oranı ile Çin, Hindistan ve Türkiye almaktadır (Şekil 1). Bu ülkelerin ihracattaki payları

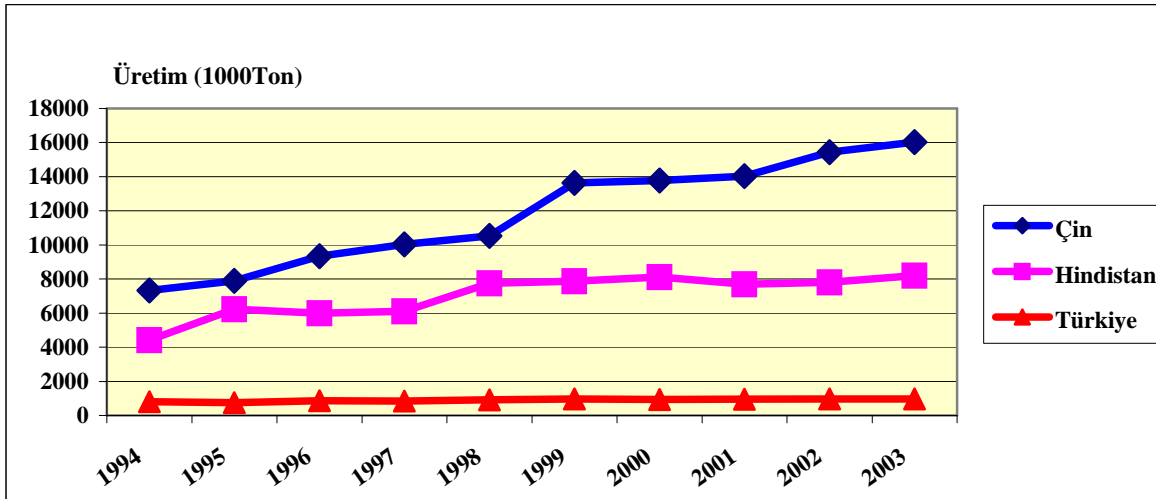
İtalya, %1,5'ini ise Türkiye karşılamaktadır (Tablo 3). Son verilere göre üretilen patlıcanın yaklaşık %2'si ticarete (ihracat-ithalat) konu olmakta, taze olarak stok olmadığı için de kalan miktarın tüketimde kullanıldığı varsayılmaktadır.

Tablo 2: Dünyada Patlıcan Üreten Önemli Ülkelerin Üretim Miktarları (1000 ton)

Ülkeler/Yıllar	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	%
Çin	7322,9	7900,4	9332,7	10025,9	10528,6	13634,7	13780,6	14030,0	15433,2	16033,2	50,6
Hindistan	4420,0	6230,0	6000,0	6100,0	7740,0	7880,0	8120,0	7700,0	7800,0	8200,0	30,1
Türkiye	810,0	750,0	850,0	847,0	915,0	976,0	924,0	945,0	970,0	970,0	3,8
Mısır	360,5	398,4	550,0	555,0	560,0	562,0	565,0	703,0	703,0	703,0	2,4
Japonya	510,1	478,4	481,0	475,0	458,8,0	473,2	476,9	448,0	432,4	420,0	1,9
İtalya	305,3	301,7	309,7	361,1,0	340,4	303,3	357,0	357,7	332,4	376,5	1,4
İspanya	117,8	131,0	133,6	146,6	157,0	149,0	155,0	160,0	160,0	160,0	0,6
İsrail	38,3	43,3	47,4	45,6	53,9	61,1	47,5	46,1	47,0	46,0	0,2
Diğerleri	1794,4	1899,7	1852,2	2014,65	2196,5	2114,6	2190,5	1962,9	2095,6	2084,8	8,6
Dünya	15679,3	18132,9	19556,6	20570,85	22950,2	26153,9	26616,5	26352,7	27973,6	28993,5	100

Kaynak: (4) www.fao.org. (11.10.2004)

Şekil 1: Dünyada Patlıcan Üretiminde Önemli Üç Üretici Ülkenin Üretim Miktarlarındaki Değişim

Kaynak: (4) www.fao.org. (11.10.2004)

Tablo 3: Dünyada Ülkelere Göre Patlıcan İhracat Miktarları (1000 Ton)

Ülkeler/Yıllar	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	%
İspanya	20,8	27,0	36,9	36,6	35,7	44,0	47,4	52,2	62,7	67,3	21,8
Meksika	23,3	27,2	33,9	42,6	36,3	54,1	48,0	55,3	55,7	51,8	21,7
Çin	7,5	8,0	7,3	4,8	0,7	0,4	16,0	27,7	18,9	18,2	5,5
İtalya	9,7	10,2	6,5	6,5	9,7	6,7	4,4	4,4	5,6	4,7	3,4
Türkiye	1,3	2,6	2,4	2,3	3,0	2,6	2,7	3,6	5,5	4,5	1,5
Diğerleri	72,3	73,1	74,5	79,9	92,8	103,4	101,4	97,1	96,2	114,6	45,9
Dünya	134,9	148,1	161,5	172,7	178,2	210,8	219,9	240,3	244,6	261,1	100

Kaynak (4) www.fao.org (11.10.2004)

3. TÜRKİYE'DE PATLICAN

Türkiye'de farklı iklim ve toprak yapısı nedeni ile birçok sebze türü üretilebilmektedir. Patlıcan da bu sebze türlerinden biridir, Türkiye şartlarında patlıcan üretimi hem tarlada hem serada yapılabilen, fakat iklim ve toprak isteği yanında bakım şartları ve ekim nöbeti tercihinden dolayı her bölgede yetiştirilememektedir. Türkiye'de patlıcan üretimi yapılan en önemli iller; İçel, Antalya, Şanlıurfa, Hatay, Aydın, Bursa, Adana ve Samsun'dur (5)

Türkiye'de sebze işletmeleri, ticari işletme olmaktan çok, kendi tüketimine yönelik üretim yapmaları ve aynı zamanda çok farklı çeşitlerin de üretime katılması nedeni ile standart bir üretimden uzak olmaktadır. Patlıcan üretimi için de durum farklı değildir. Bu nedenle, Türkiye'de gerek yerel populasyonların ıslahı gerekse melezleme ve hibrit ıslahı yolu ile elde edilmiş yerli veya adaptasyon denemeleri ile bölgeye uyum sağlamış, üretimleri yapılan bir çok yabancı patlıcan çeşidi bulunmaktadır. Patlıcanda bu çeşitlerden bazıları şunlardır; Pala 49, Balıkesir 76, Halep 18, Aydın Siyahı 55, Adana Topanı, Kemer 27, Topan- 374, Black Beauty, Baluroi F1, Bonica F1 (6).

Tablo 4 : Türkiye'nin Patlıcan Üretimi

Yıllar	Ekili Alan (ha)	Üretim (Ton)	Verim (kg/ha)
1992	30,926	750,000	24.251
1993	31,579	750,000	23.750
1994	41,283	810,000	19.621
1995	31,302	750,000	23.960
1996	32,651	850,000	26.033
1997	32,239	847,000	26.273
1998	32,826	915,000	27.874
1999	33,324	976,000	29.288
2000	33,026	924,000	27.978
2001	33,283	945,000	28.393
2002	36,428	955.000	26.216

Kaynak: (7) DİE

Türkiye'nin 1997-2002 yılları arasında patlıcan üretimi 1992 ve 1993 yılında 750.000 ton olarak gerçekleşmiş, 1994 - 1998 yıllarında ise, 750.000 ton ile 850.000 ton arasında değişim göstermiştir. 1998 yılından sonra da üretim 900.000 tonu aşarak 2002 yılında 955.000 tona ulaşmıştır (Tablo 4).

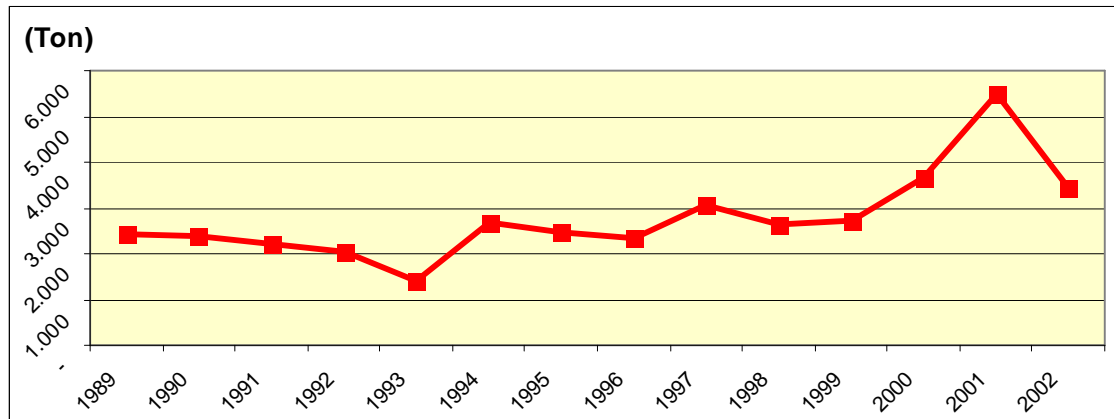
1991- 2002 yılları arasında Türkiye patlıcan verimi hektara 19.621 kg ile 29.216 kg arasında değişmiştir.

Türkiye'nin patlıcan ihracatı 2.600 ton ile 5.600 ton arasında değişmektedir. İhracat, 1993 yılında olduğu gibi bazı yıllarda 1.000 ton seviyesine düşerken, 2001 yılı gibi bazı yıllarda ise 5.500 tona ulaşmıştır (Şekil 2).

Rusya ve Belçika-Lüksemburg yer almaktadır (Tablo 5).

Türkiye'de aylara göre perakende patlıcan fiyatları incelendiğinde; Mart ayında yüksek olarak başlayan fiyatların Ağustos ayında en düşük seviyeye ulaştığı daha sonra Kasım ayına dek artarak devam ettiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile fiyatları patlıcanın tarla ve seradaki üretimine bağlı olarak değişmektedir (Şekil 2).

Şekil 2: Türkiye'de Patlıcan İhracat Miktarlarındaki Değişim

Kaynak: (7) DİE

4.GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye iklim ve toprak özelliklerinin çeşitliliği nedeni ile bir çok meyve ve sebze türünün ekonomik anlamda yetiştirilmesine imkan vermektedir.

Patlıcan da Türkiye şartlarında daha çok ılıman ve sıcak iklim özellikleri gösteren bölgelerde üretilmektedir. Türkiye’de patlıcan çok yönlü tüketimi olması yanında özellikle 1980’li yıllardan sonra başlayan yerli turizmdeki gelişmeye bağlı olarak yiyecek-içecek sektöründeki çeşitliliğe katkısı olması ve tarıma dayalı sanayinin gelişmesi nedeniyle bir çok ürünün işlenerek satılma olanaklarının artması sebebiyle tüketimi artan bir sebze türüdür. Türkiye’de işlenmiş patlıcanla ilgili olarak istatistiklere yansıtacak biçimde ciddi veriler olmamakla birlikte, patlıcanın reçel, turşu ve konserve sanayinde hammadde olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kuşkusuz işlenmiş olarak tüketiminin ve ihracatının artması patlıcan üretimini de olumlu yönde

etkileyecektir. Sekizinci beş yıllık kalkınma planında 2005 yılında Türkiye patlıcan tüketiminin kişi başına 19 kg olacağı tahmin edilmektedir. Bu miktar gerçekleşirse kişi başına tüketim son on yılda % 35 artmış olacaktır (8).

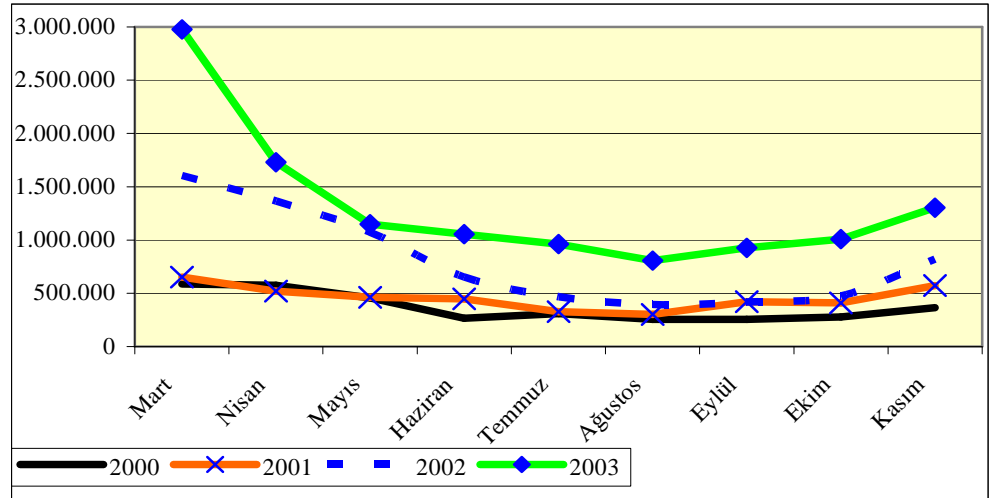
Tablo 5: Türkiye'nin Ülkelere Göre Patlıcan İhracatı (kg)

Ülkeler	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Almanya	1.253.510	1.386.925	1.469.474	1.985.641	2.820.773	2.033.895
Avusturya	206.211	322.124	664.264	691.104	628.834	483.280
Belçika-Lüks	70.994	50.230	51.408	57.835	96.080	50.078
Bosna-Ersek	4.875	11.344	20.239	1.810	13.585	19.700
Bulgaristan	259.564	1.000	6.200	2.355	14.573	63.145
Danimarka	28.385	36.532	23.609	59.652	35.977	21.101
Fransa	1.356	4.338	2.625	19.428	85.758	57.583
Gürcistan	9.812	10.133	31.925	20.365	100.957	47.410
Hollanda	160.225	76.341	113.034	337.466	328.212	262.127
İngiltere	11.860	5.294	12.872	16.596	17.541	6.597
İsveç	47.961	103.577	51.293	45.138	100.313	51.792
İsviçre	10.032	6.385	19.427	29.537	43.135	42.441
Romanya	819.303	505.161	134.864	137.935	272.915	77.126
Rusya	100.098	85.327	57.217	47.814	23.666	1.210
Yunanistan	6.504	560	3.937	123.929	658.908	158.501
Diğer	62.707	36.070	66134	86.567	268.899	70.905
Toplam	3.053.397	2.641.341	2.728.522	3.663.172	5.510.126	3.446.891

Kaynak: (7)DİE

2002 yılı verileri geçici ve 10 aylıktır.

Şekil 3: Türkiye’de Aylara Göre Patlıcan Perakende Fiyatlarındaki Değişim (1994=100)

Kaynak: (7) DİE

Kaynaklar:

- 1-www.lezzet.com.tr (27.8.2004)
- 2-www.bahçe.biz/bitki/sebze...(10.09.2004)
- 3-www.tav-yalova.org./sebze/...(21.08.2004)
- 4-www.FAO.org .(11.10.2004)
- 5-www.gap.gov.tr (08.10.2004)
- 6-www.dpt.gov.tr.(10.05.2004)
7. DİE İstatistikleri,Çeşitli Yıllar
8. DPT, (2001) Bitkisel Üretim (Sebzecilik), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara

**TARIMSAL EKONOMİ
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ**
PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara
Tel:0.312.418 59 65
Faks:0.312.418 62 09
Web: <http://www.aeri.org.tr>
e-mail: aeri@aeri.org.tr